

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ СУДДІ»

JEL Classification: K 19
SECTION "LAW": Право.

Анотація. У статті здійснено теоретико-правове дослідження поняття «компетентність судді». Наголошено на існуванні різних підходів до тлумачення поняття компетентність. Проаналізовано існуючі визначення, розкрито структуру цього поняття та охарактеризовано основні компоненти. З урахуванням ключових положень, що характеризують поняття компетентності судді запропоновано його нове визначення.

Ключові слова: судова влада, суддя, компетентність судді, складові компетентності, визначення компетентності.

Annotation. Ensuring the quality and effective functioning of the justice system in Ukraine directly depends on a correct interpretation of the concept of "competence of a judge". When selecting and improving the skills of judges only on the basis of deep theoretical knowledge and research results in this area it is possible to form specific recommendations for improving organizational and legal mechanisms to ensure proper competence as a condition of independence of judges and effective administration of justice. justice and public confidence in the judiciary.

The article carries out a theoretical and legal study of the concept of "judge's competence". The existence of different approaches to the interpretation of the concept of competence is emphasized. The existing definitions are analyzed, the structure of this concept is revealed and the main components are characterized. Taking into account the key provisions that characterize the concept of a judge's competence, a new definition is proposed.

According to the results of the study it was found that:

- the concept of competence of a judge is in the main features close to the general interdisciplinary concept of competence, but has significant differences associated with the presence of strict legal regulations of individual components;
- while for other professions the definition of the concept of competence and the importance of its individual structural elements is determined mostly individually, taking into account the specifics of the entities and can be assessed subjectively, the assessment of judges' competence requires a unified approach and efficiency, which is a guarantee of compliance with the principle of unity of the status of judges;
- the definition of the concept of «judge's competence» is detailed through its special properties and key components and allows to justify future changes in the system of selection, training and career advancement of a judge.

Keywords: judicial power, judge, competence of a judge, components of competence, definition of competence.

Вступ

Забезпечення якісного та ефективного функціонування системи правосуддя в Україні безпосередньо залежить від вірного тлумачення поняття «компетентність судді». При доборі та підвищенні кваліфікації суддів лише опираючись на глибокі теоретичні знання та результати наукових досліджень у цій сфері можливо сформулювати конкретні рекомендації щодо удосконалення організаційно-правових

механізмів забезпечення належної компетентності як умови незалежності суддів та ефективного відправлення правосуддя, що у свою чергу, є умовою досягнення авторитету правосуддя і довіри населення до судової влади.

Вимога компетентності встановлена до кандидата на посаду судді ст. 69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» не знайшла своєї деталізації у цьому Законі [1]. У Положенні «Про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення» критеріями кваліфікаційного оцінювання поряд з професійною етикою та добросовістю є «компетентність (професійна, особиста, соціальна)» [2]. Зазначене положення містить методичні аспекти оцінки (встановлення рівня) професійної компетентності суддів.

Важливість вірного тлумачення поняття компетентності судді полягає у його безпосередньому зв'язку з ключовими елементами демократії. Як справедливо зазначає у цьому контексті В. В. Гордовенко, «компетентна, ефективна і справедлива судова система є визначальною складовою дієвої демократії, саме тому держава має докласти ще більше ментальних та матеріальних зусиль, спрямованих на зміцнення судової влади як незалежного, сильного та відповідального державного інституту» [3, С. 116].

Зв'язок компетентності суддів та якості правосуддя простежується у твердженні Р. П. Луцького стосовно того, що важливою складовою забезпечення «якості правосуддя» є компетентність та незалежність суддів, які реалізують судочинство у конкретних справах. Науковець наголошує, що «позитивне право кожного на справедливий суд, яке закріплене не лише на національному, а й на міжнародному рівнях, об'єктивно передбачає наявність особливих вимог до кандидатів на суддівські посади та порядку формування суддівського корпусу» [4, С. 329]. Добір суддів на основі вірного тлумачення поняття компетентності сприятиме підвищенню рівня компетентності судової влади загалом, що дозволить, зокрема, говорити і про «компетентний суд» у розумінні ст. 6 Конвенції. Як твердить Прокопенко Б., «одним з важливих напрямів держави у цьому сенсі є формування корпусу професійних суддів, яке здійснюється з дотриманням стандартів верховенства права, пропорційності та неупередженості. Процедура добору суддів має сприяти формуванню компетентного і незалежного суду, у фаховості якого повинна бути впевнена людина, що до нього звертається» [5, С. 95].

Компетентність суддів як запорука досягнення високого рівня суспільної довіри проявляється через взаємозв'язок цього поняття з поняттям незалежності (неупередженості) суддів. У цьому контексті погодимось з Запорожцем І. Г., котрий наголошує, що неупередженість суддів, їх професіоналізм та чесність є вкрай необхідними для забезпечення підтримки і довіри до них з боку кожного громадянина і суспільства взагалі, а від сумлінності трудової діяльності суддів значною мірою залежить розвиток державності і втілення принципів правової держави у реальне життя [6, С. 122].

Слід погодитись також з твердженням Ю. Ірхіна щодо того, що ситуація в Україні у сфері відбору кадрів на посаду професійних суддів є доволі складною у зв'язку з відсутністю належних механізмів підготовки суддів початківців, перевірки їх знань, умінь, навичок та психологічних якостей, а існуюча система перевірки рівня підготовленості кандидата до суддівської роботи чітко не визначена, має достатньо суб'єктивний характер, тоді як професія судді є найбільш складною серед юридичних професій [7, С. 32].

Мета статті

Метою статті є визначення змісту поняття «компетентність судді» та його складових.

Результати дослідження

Питанню визначення змісту поняття «компетентність судді» практично не приділяється увага у сучасних наукових дослідженнях. Визнаючи особливу значимість цього поняття, його вплив на фундаментальні показники якості правосуддя та динаміки розвитку демократії і захисту прав людини в державі, науковці рідко замислюються над його змістом, що часто призводить до відмінностей у трактуванні. Зміст цього поняття не висвітлений і у Положенні «Про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення», що містить виключно критерії оцінки компетентності. Безперечно, визначення будь-якого поняття ґрунтується на осмисленні його внутрішнього змісту, незмінних, інваріантних складових

[8], однак підміна змісту поняття оцінкою окремих елементів, що до нього відносяться, на наше переконання, є неприпустимою з методологічної точки зору практикою.

Існуючі праці містять низку визначень, у яких підкреслюються ті чи інші сторони поняття компетентності судді. Слід відзначити, що у переважній більшості праць йде мова про поняття професійної компетентності та практично не висвітлюється питання соціальної та особистісної компетентності судді. Так, Катаєва Е. В. пропонує професійну компетентність судді розглядати як інтегровану характеристику особистості що передбачає наявність необхідного для успішного виконання професійної діяльності комплексу ставлень, цінностей, знань, умінь й навичок та проявляються у спроможності сприймати індивідуальні, професійні та соціальні потреби, досягати професійної самореалізації у сфері судочинства і професійного та особистісного самовдосконалення протягом всього життя [9, С. 6].

Прокопенко Б. О. наголошує на важливості розмежування професійної компетентності як фахової відповідності судді займаній посаді та компетенції суду, як сукупності повноважень, окреслених законом. Обстоюючи професійну компетентність як показник відповідності судді професійно важливим якостям, науковець визначає її як систему вимог, що ставляться до людини, на яку покладається здійснення судових повноважень, включаючи якості особистості, особливості процесів мислення, професійні знання, вміння й навички. Відзначає Прокопенко Б. О. і зв'язок професійної компетентності судді та ефективності судової системи в цілому, що підтверджує важливість оцінки наявності у кандидатів на посаду судді визначених професійно важливих якостей [5, С. 98].

Дещо відрізняється загальнонаукове визначення компетентності. Оскільки відповідне поняття має міждисциплінарний підхід, первинні його визначенні сформовано у межах психолого-педагогічних наук. Саме у рамках педагогічної науки найглибше відчувається важливість вірного тлумачення компетентності, адже її формування визнається ключовим завданням дисципліни. У рамках психологічних наук більше уваги приділяється оціночній діяльності по визначенню рівня компетентності особи. Психолого-педагогічний підхід здатен поглибити та розширити існуючі наукові уявлення щодо змісту поняття «компетентність судді». Слід наголосити, що у психолого-педагогічних дослідженнях вживається у кардинально відмінному від юриспруденції значенні термін «компетенція», що ускладнює інтеграцію відповідних наукових знань у систему відомостей про поняття «компетентність судді». У зв'язку з цим відмітимо лише, що відношення компетенції та компетентності у психолого-педагогічних науках видається спірним, зокрема, з одного боку протиставляються як загальне та конкретне [10, С. 133], а з іншого – компетентність визначається результатом набуття компетенцій.

На думку Лейко С. В., компетентність слід розуміти як якість особистості, її певне надбання, що ґрунтується на знаннях, досвіді, моральних засадах і проявляється в критичний момент за рахунок вміння знаходити зв'язок між ситуацією та знаннями, у прийнятті адекватних рішень нагальної проблеми [10, С. 133]. І. В. Івашкевич проблема професійної компетентності пропонує розглядати у поєднанні з проблемами становлення готовності особистості до виконання професійної діяльності, формування соціалізації фахівця, набуття спеціалістами базових та спеціальних компетенцій, особистісного та професійного зростання тощо [11, С. 82].

Не зовсім точним, на нашу думку, є отождошення компетентності з професіоналізмом судді. Хоча Черновський О. К. вважає, що «професіоналізм судді – це сукупність знань, інтелекту, культури, етично-психологічних якостей, необхідних для повноцінного здійснення посадових обов'язків» [12, С. 192–193], а Званчук А. В. наполягає, що «категорія «професійність» фахового юриста характеризує спроможність фахівця даного типу повноцінно функціонувати у координатах соціальних потреб, очікувань і норм щодо ролі, місця та призначення юридичної професії у системі суспільного розподілу праці, у рамках професійного середовища юристів у відповідності до встановлених вимог формального характеру, ustalених стандартів корпоративної легітимації і професійної етики [13, С. 76]», на нашу думку, термін «професіоналізм» може стосуватись професійної компетентності, тобто однієї зі складових компетентності судді.

Відомо, що чільне місце у структурі компетентності судді займає професійна компетентність. Як наголошує І. В. Івашкевич, професійна компетентність – це складне, системне явище, що включає в себе знання, вміння, навички, професійно значущі якості особистості фахівця, що забезпечують виконання ним власних професійних обов'язків; це – підготовленість працівника до виконання професійних

функцій, пов'язаних зі спеціалізацією [11, С. 82]. Охріменко С. С. наполягає, що професійна компетентність – це здатності співробітників виконувати завдання відповідно до певних стандартів [14, С. 91].

Можливо виокремити і функціональний вимір комплексного визначення поняття компетентності судді. Так, Званчук А. В., розуміючи під компетентністю володіння особою відповідними компетенціями, включно з відношенням до неї та до предмета діяльності, компетенцію визначає як готовність суб'єкта ефективно організувати внутрішні та зовнішні ресурси для чіткого визначення і ефективного досягнення мети, що передбачає наявність взаємопов'язаних якостей особистості, які задаються відносно певного кола предметів у процесі та необхідні для якісної продуктивної діяльності по відносно них [13, С. 76]

Дискусійною залишається і структура поняття компетентності судді. Хоча згадане Положенні «Про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання...» містить досить широкий перелік напрямків оцінювання компетентності судді, обґрунтування саме такого переліку не наводиться, що спонукає до глибшого дослідження цього питання.

На думку Величко О. І., слід виокремлювати функціональний, мотиваційний, рефлексивний та комунікативний компоненти професійної компетентності [Велич, С. 213]. І. В. Івашкевич пропонує враховувати такі компоненти, як мотиваційний, змістовий, процесуально-операційний, діяльнісно-процесуальний, функціонально-особистісний [11, С. 82].

Луцький Р. П. наводить компоненти компетентності судді, до яких відносить обізнаність у законодавстві і практиці його застосування; високий рівень підготовки щодо розгляду конкретної справи; вивчення нової інформації про зміни і доповнення до чинного законодавства та нові підходи у правозастосуванні, високий рівень морально-психологічної придатності до суддівської роботи [15, С. 330]. Меліхова Ю. А. наполягає, що знання, уміння, навички і здібності – це технологічна основа особистісного професійного потенціалу судді, без якої він не може успішно здійснювати професійні функції, а їх розвиток і активація пов'язані з процесами творчості. У зв'язку з цим науковець обґрунтовує важливість творчої складової [16, С. 133]. Схожим чином Матієнко О. С. доводить неможливість зведення трактування компетентності до єдиних традиційних цінностей знань, умінь, навиків, а зазначає, що в деяких сферах діяльності на перший план виходить творчість або рефлексія, а також адаптація до зовнішнього середовища [17, С. 120].

Невизначеність компонентів поняття професійної компетенції може призвести до вільного тлумачення їх переліку або навіть протиставлення окремих елементів шляхом виділення їх в окремі групи. Так, Марцинкевич А. М. протиставляє професійну компетентність, до якої пропонує зараховувати знання, уміння, навички, професійний досвід та такі якості, як соціальна зрілість, відповідальність; аналітичне мислення, концентрація уваги, працездатність, нервово-психічна стабільність; управлінські й комунікативні здібності, самоконтроль; інтуїція, спостережливість; прагнення до пізнання нового, загальна ерудиція [18, С. 71].

Безперечно, основоположною групою компонентів компетентності судді є група, пов'язана зі знаннями. Так, Меліхова Ю. А. твердить, що: «Знання судді є основою його компетенції, результатом практичної та розумової діяльності, досвіду, входження в процес соціального життя головною вимогою до особи, яка виявила намір бути суддею, є наявність у неї широкого діапазону ґрунтовних, юридичних знань і систематизованого правового пізнання, оскільки для справедливого застосування закону судді необхідно досконало знати його, уміти правильно застосовувати в конкретних ситуаціях. Однак ґрунтовних юридичних знань для успішного виконання суддівських функцій замало. Щоб мати високий рівень особистісного професійного потенціалу, судді повинні володіти знаннями основних моральних правил, вимог, приписів та ідеалів суспільства. Без цього важко вимагати від них дотримання вимог обов'язку і совісті у складних професійних та життєвих ситуаціях, здатності до морального резонансу та постійного самовдосконалення» [16, С. 132]. Децю вужчий підхід озвучив В. Ротань, стверджуючи, що основою складовою професійних знань судді є знання правил тлумачення правових актів та правил їх раціонального опрацювання [19, С. 31].

Практично недослідженим виявляється питання навичок судді як компоненту компетентності. Значна увага розвитку навичок судді приділяється у процесі підготовки та у посібниках, присвячених підвищенню кваліфікації. У передмові до посібника із написання судових рішень Д. М. Вон зазначив,

що автори врахували потребу українських суддів оволодівати навичками правильного використання у рішеннях принципів і норм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та корпусу рішень Європейського суду з прав людини, які є джерелом права для України, а також навичками написання логічно узгодженого, чітко викладеного, недвозначного для розуміння й несуперечливого у сприйнятті тексту, який допоможе сторонам простежити логіку міркувань, що привели суддю до ухваленого ним рішення [20]. У Коментарі до Кодексу суддівської етики зазначається, що «Професія судді є однією з найбільш складних юридичних професій. У діяльності судді реалізується значна кількість спеціальних якостей і навичок особистості, які, будучи приведені в систему, органічно входять у структуру особистості судді і визначають його творчий потенціал і індивідуальний стиль діяльності», однак конкретний перелік якостей та навичок не наводиться.

Компетентність судді через особистий імідж впливає на рівень авторитету судової влади. Як зазначає Величко О. І., імідж судді – це «його внутрішній і зовнішній образ, який сформований у свідомості громадськості під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Саме тому, характеризуючи імідж судді, слід виділити в його структурі такі елементи: візуальний образ, професійний образ та авторитетний образ. Професійний імідж судді включає в себе сукупність професійних якостей, якими повинен в апriorі володіти будь-який суддя. Професійний імідж судді відображає рівень його компетентності, а також його особистісні морально-етичні якості» [21, С. 212].

Проведене дослідження засвідчило суттєві відмінності у існуючих підходах до визначення поняття «компетентність судді». Вважаємо за можливе охарактеризувати ключові положення, що наближують нас до вірного тлумачення цього поняття:

- компетентність судді є одним з основних елементів правового статусу судді, мінімальні вимоги щодо її наявності встановлюються на рівні Конституції України та законів, а максимальні – нормативними документами, на основі яких здійснюється відбір суддів;
- компетентність судді є комплексом особистих характеристик, що утворився під впливом свідомих зусиль з боку судді щодо їх надбання та проявляється у професійній діяльності, соціальному і особистому житті;
- компетентність судді слід розглядати з позиції функціонального підходу, тобто до її складу можливо зараховувати винятково ті характеристики, які проявляються або можуть проявитись у професійній діяльності, соціальному і особистому житті;
- компетентність судді формується, оцінюється та розвивається у відповідності до етапів, прямо чи опосередковано передбачених у нормативно-правових актах.

Зважаючи на наведені міркування слід визначити ключову відмінність компетентності професійного судді від компетентності іншого службовця чи працівника – законом встановлено особливі вимоги до формування, оцінки та розвитку компетентності судді у зв'язку з особливим суспільним значенням суддівської професії. Міркуючи у цьому напрямку, Зошій І. В. наголошує, що професійна діяльність судді чітко регламентована законом, адже суддя наділений владними повноваженнями, застосовує владу від імені держави. Це, на думку науковця, розвиває у судді професійне почуття підвищеної відповідальності, стимулює підвищення пізнавальної активності [22, С. 103]. Поряд з цим слід погодитись з твердженням Черновського О. К. щодо того, що «як би не деталізував законодавець вимоги до кандидата на посаду судді, які б методики не впроваджувались для визначення його кваліфікаційної придатності, залишатиметься місце для вільного трактування закону та вибору серед претендентів з рівними даними професійного та морально-етичного характеру» [12, С. 193].

Ще однією вкрай важливою властивістю компетентності судді є її динамічність. Як справедливо зауважує Шпенюв Д. Ю., підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів має здійснюватися в таких напрямках, як підвищення рівня професійної культури та правосвідомості суддів, удосконалення програми та визначення періодичності підвищення кваліфікації професійних суддів, розвиток, накопичення та удосконалення застосування практичного суддівського досвіду, запровадження обов'язкової атестації суддів [23, С. 205]. Таким чином, визначення поняття компетентності судді має враховувати динамічну компоненту і орієнтуватись на неперервний розвиток.

Хоча правовий статус суддів є єдиним, на сьогоднішній день у плані визначення рівня компетентності окремих категорій суддів спостерігаються відмінності, що дозволяє говорити про важливість врахування у визначенні поняття компетентності судді різних бажаних рівнів знань та професійного

досвіду. Так, як наголошує Рудик П. А., особливість статусу судді Вищого антикорупційного суду проявляється у підвищенні рівня його професійної компетентності: поряд із заходами підтримання кваліфікації всіх суддів, для суддів цього суду мають створюватися умови для задоволення індивідуальних потреб в особистому професійному зростанні, підвищенні рівня професійної компетентності з питань судочинства у сфері протидії та боротьби з корупцією, новітніх міжнародних антикорупційних стандартів і світових практик у сфері протидії та боротьби з корупцією [24, С. 80].

Результати проведеного дослідження можливо узагальнити у наступному формулюванні поняття «компетентність судді»: це комплекс особистісних характеристик судді (зокрема, знань, умінь, навичок, етико-моральних якостей, творчих здібностей, мотивації) [25], що формується до зайняття посади та під час здійснення професійної діяльності судді шляхом свідомих вольових зусиль у напрямку їх здобуття та розвитку, складається з професійної, соціальної та особистої компетентності, проявляється у професійній діяльності судді, соціальному і особистому житті, піддається невпинному розвитку у контексті динаміки розвитку правовідносин та правових актів, що їх регулюють з урахуванням особливої суспільної значимості професії судді та принципу зміцнення авторитету судової влади.

Висновки

За результатами дослідження встановлено, що:

- поняття компетентності судді у основних рисах є наближеним до загального міждисциплінарного поняття компетентності, однак має суттєві відмінності, що пов'язані з наявністю жорсткої нормативно-правової регламентації окремих складових;
- у той час, як для інших професій визначення змісту поняття компетентності та вагомості його окремих структурних елементів визначається здебільшого індивідуально, з урахуванням специфіки діяльності організації (суб'єкта) та може оцінюватись суб'єктивно, оцінка компетентності суддів вимагає уніфікованого підходу та об'єктивності, що є гарантією дотримання принципу єдиності статусу суддів;
- визначення змісту поняття «компетентність судді» деталізується через його особливі властивості та ключові компоненти і дозволяє обґрунтувати майбутні зміни у системі відбору, підготовки та кар'єрного просування судді.

Перспективою подальших досліджень є дослідження методики формування компетентності судді.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 1402-VIII від 02.06.2016. Редакція 07.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата доступу 12.11.2019).
2. Положення «Про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення»: затверджено Рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 03.11.2016 № 143/зп-16 (у редакції рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 13.02.2018 № 20/зп-18). URL: <https://vkksu.gov.ua/ua/ociniuwannia-suddiw/dokumenti/polojiennia-pro-poriadok-ta-mietodologiiu-kwalifikacijnogo-ociniuwannia-rokazniki-widpowidnosti-kritieriiam-kwalifikacijnogo-ociniuwannia-ta-zasobi-ich-wstanowliennia1/> (дата доступу 15.11.2019).
3. Городовенко В.В. Проблеми незалежності судової влади: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / В.В. Городовенко ; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2006. – 20 с.
4. Луцький Р. П. Позитивно-правові засади відбору, призначення та кар'єрного росту судді як прогресивний елемент забезпечення "якості правосуддя" в Україні / Р. П. Луцький // Альманах права. – 2016. – Вип. 7. – С. 329-332.
5. Прокопенко Б. О. Конституційно-правові особливості добору кандидатів на посаду судді в аспекті забезпечення прав і свобод людини і громадянина / Б. О. Прокопенко // Вісн. КС України. – 2014. – № 1. – С. 95–104.

6. Запорожець І. Г. Правові основи трудової діяльності суддів та особливості її виникнення / І. Г. Запорожець // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2012. – № 25. – С. 121-128.
7. Ірхін Ю. Психологічні засади професійного відбору суддів України / Ю. Ірхін // Слово Національної школи суддів України. – 2014. – № 1. – С. 29-37.
8. Мельничук Н. Ю. Методологічні аспекти дослідження поліфункціональних категорій / Н. Ю. Мельничук // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2014. – № 12. – С. 9-13.
9. Катаєва Е. В. Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва. // Часопис Національного університету "Острозька академія". Сер. : Право. – 2014. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Choasp_2014_2_17
10. Лейко С. В. Поняття "компетенція" та "компетентність": теоретичний аналіз / С. В. Лейко // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2013. – Вип. 4. – С. 128-135.
11. Івашкевич І. В. Специфіка професійної діяльності юриста та структура його професійної компетентності / І. В. Івашкевич // Психологія: реальність і перспективи. – 2016. – Вип. 7. – С. 80-83.
12. Черновський О. К. Шляхи вдосконалення професійно-психологічного відбору суддівських кадрів / О. К. Черновський // Наше право. – 2013. – № 9. – С. 191-195
13. Званчук А. В. Професійність і компетентність у правовій сфері: поняття та співвідношення / А. В. Званчук // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – Вип. 56. – С. 73-79.
14. Охріменко С. С. Професійна компетентність слідчого щодо призначення судово-психологічних експертиз при розслідуванні кримінальних правопорушень / С. С. Охріменко // Криміналістичний вісник. – 2016. – № 1. – С. 90-96.
15. Луцький Р. П. Позитивно-правові засади відбору, призначення та кар'єрного росту судді як прогресивний елемент забезпечення "якості правосуддя" в Україні / Р. П. Луцький // Альманах права. – 2016. – Вип. 7. – С. 329-332.
16. Меліхова Ю. А. Морально-професійна культура судді / Ю. А. Меліхова // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – Харків, 2014. – № 4. – С. 130-139.
17. Матієнко О. С. Категорія "компетентність" та її смислове навантаження / О. С. Матієнко // Наукові записки [Вінницького національного аграрного університету]. Сер. : Соціально-гуманітарні науки. – 2013. – Вип. 2. – С. 118-126.
18. Марцинкевич А. М. Концептуальний підхід до розробки методики професійно-психологічного відбору кандидатів на посади суддів в Україні / А. М. Марцинкевич // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2012. – Вип. 9. – С. 67-73.
19. Ротань В. Основна складова професійних знань судді. Вісник ВККСУ. 2012. №3. С. 31–34.
20. Куйбіда Р., Сироїд О. Посібник із написання судових рішень. – К.: «Дрім Арт», 2013. – 224 с.
21. Величко О. І. Позитивний імідж судової влади України та його структурні елементи / О. І. Величко // Актуальні проблеми права: теорія і практика. – 2013. – № 26. – С. 210-218.
22. Зошій І. В. Професіоналізм та професійна компетентність юристів як об'єкт наукових досліджень / І. В. Зошій // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Психологічні науки. – 2015. – Вип. 5. – С. 101-105
23. Шпенюв Д. Ю. Шляхи підвищення рівня кваліфікації та компетентності суддів в Україні / Д. Ю. Шпенюв // Форум права. – 2017. – № 1. – С. 205–211.
24. Рудик П. А. Конституційно-правова адаптація положень статусу суддів судів загальної юрисдикції України до міжнародних і європейських стандартів на сучасному етапі / П. А. Рудик // Часопис Київського університету права. – 2019. – № 1. – С. 76-81
25. Сопільник Р. Л. Вимоги до суддів у законодавстві про судовий устрій та статус суддів у Німеччині / Р. Л. Сопільник // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. – 2013. – Вип. 1. – С. 474-485.